

Ciało i Krew Chrystusa

Zasadnicze orędzie formuł konsekuracyjnych w opisach o ustanowieniu Eucharystii

Wstęp

Teologowie dowodzą, że śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie Jezusa mogły stać się wydarzeniami zamykającymi Jego zbawczą działalność. Tymczasem z postanowienia samego Jezusa Jego odejście do domu Ojca nie kończy procesu zbawiania świata, rozpoczętego publiczną działalnością. Jezus kontynuuje to dzieło poprzez sakramenty Kościoła. Podczas ostatniej wieczerzy spełnił kilka gestów, które wyrażają prawdę o Jego ofiarniczo-zbawczym oddaniu się uczniom. Należą do nich: modlitwa błogosławieństwa skierowana do Ojca; łamanie i podawanie chleba uczniom; podawanie jednego kielicha wszystkim uczniom; słowa wypowiedziane nad chlebem i winem, mówiące o Nowym Przymierzu¹. Wszystkie one zapisane zostały w dwóch tradycjach o ustanowieniu Eucharystii². Pawłowo-Łukaszowa nazywana jest antiocheńską [1 Kor 11, 23-26; Łk 22, 14-20]³, Markowo-Mateuszowa – jerozolimską [Mk 14, 22-25; Mt 26, 26-30]⁴. Niektórzy bibliści wolą mówić o tradycji hel-

1 Por. H. Witczyk, „Godzina Jezusa” – ofiara zbawczej męki, śmierci i zmartwychwstania, „Verbum Vitae” 2005, nr 8, s. 127.

2 Por. R. BARTNICKI, *Jezus w drodze do śmierci i zmartwychwstania. Komentarz do Ewangelii Marka 8,27-16,20, Część II, Mk 14,1-16,20*, Warszawa 2019, s. 116.

3 Dawniej w egzegezie tradycję tę znano po prostu jako *forma Paulina*; por. A.B. McGowan, ‘Is There a Liturgical Test in This Gospel?’, *The Institution Narratives and Their Early Interpretive Communities*, „Journal of Biblical Literature” 1999, Vol. 118, No. 1, s. 73.

4 Por. J. KUDASIEWICZ, *Teksty ustanowienia Eucharystii*, w: *Biblia o Eucharystii*, red. S. Szymik, Lublin 1997, s. 64–66.

lenistycznej i palestyńskiej⁵. Nie ulega wątpliwości, że relacja Marka stanowi źródło dla Mateusza, który przepracował Markową perykopę, uwzględniając własne cele teologiczne i wzięwszy pod uwagę żydowskich adresatów swego dzieła. Natomiast relacja pomiędzy narracjami Pawła i Łukasza, a także ich ewentualna zależność od Marka, pozostają wciąż w ogniu debaty egzegetycznej⁶.

Metodą historii tradycji (niem. *Traditionsgeschichte*) już dziesiątki lat temu wykazano, że historyczne wydarzenie, którym była ostatnia wieczerza, przekazywano zasadniczo w dwu nurtach: pierwszy zapisany został przez Pawła w Pierwszym Liście do Koryntian około 55 roku i przejęty przez Łukasza około 80 roku po Chr., drugi zapisany został przez Marka Ewangelistę nieco przed 70 rokiem i kilka lat później przejęty przez Mateusza⁷. Takie zgrupowanie czterech narracji o ustanowieniu Eucharystii w dwie tradycje wypływa przede wszystkim ze słów Jezusa wypowiedzianych nad chlebem i winem. Przyjrzyjmy się podobieństwom zachodzącym pomiędzy nimi.

Słowa Jezusa wypowiedziane nad chlebem
„To jest Ciało moje” (Mt 26, 26)
„To jest Ciało moje” (Mk 14, 22)
„To jest Ciało moje, które za was będzie wydane: to czyńcie na moją pamiątkę!” (Łk 22, 19)
„To jest Ciało moje za was [wydane]. Czyńcie to na moją pamiątkę!” (1 Kor 11, 24)
Słowa Jezusa wypowiedziane nad winem
„To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana” (Mt 26, 28)
„To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana” (Mk 14, 24)
„Ten kielich to Nowe Przymierze we Krwi mojej, która za was będzie wylana” (Łk 22, 20)
„Kielich ten jest Nowym Przymierzem we Krwi mojej. Czyńcie to, ile razy pić będziecie, na moją pamiątkę!” (1 Kor 11, 25)

⁵ Por. J. FRONIEWSKI, *Teologia anamnezy eucharystycznej jako pamiątki uobecniającej ofiarę Chrystusa i jej implikacje ekumeniczne*, Rozprawy Naukowe 84, Wrocław 2011, s. 68–69.

⁶ Por. J. ERNST, *Il Vangelo secondo Marco. Tradotto e commentato*, II, Il Nuovo Testamento Commentato, Brescia 1991, s. 662.

⁷ Por. H. LANGKAMMER, *Zagadnienie autentycznego brzmienia słów konsekracji*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1975, t. 28, nr 3, s. 101.

W niniejszym artykule zatrzymamy się najpierw na zagadnieniu historyczności nowotestamentowych przekazów o ustanowieniu Eucharystii [1], a następnie skupimy się na formułach konsekuracyjnych [2], starając się odczytać, jakie znaczenie teologiczne kryje się pod terminami „Ciało” [3] i „Krew” [4], w które Jezus przemienia chleb i wino. Całość zwieńczy krótkie podsumowanie [5].

1. Historyczność przekazów o ustanowieniu Eucharystii

Chcemy przybliżyć zasadniczy przekaz wspólny wszystkim czterem narracjom z tą świadomością, że choć omawiamy formuły liturgiczne, to jednak początek swój czerpią one nie z liturgii, ale z wydarzeń historycznych, a dokładniej z historii samego Jezusa. Słowa te nie zostały wytworzone przez pierwotną wspólnotę eklezyjalną na użytek liturgiczny, lecz wypowiedziane zostały przez Jezusa podczas ostatniej wieczerzy. Wskazuje na to kilka faktów. Po pierwsze, skoro zapis Pawłowo-Łukaszo- wy sięga lat czterdziestych, chodzi o zaledwie dziesięciolecie od chwili śmierci Jezusa. „W tak krótkim czasie utworzenie nowego i tak ważnego obrzędu przez wspólnotę oraz jego udoskonalenie i rozpowszechnienie są wysoce nieprawdopodobne, a wręcz niemożliwe”⁸, zwłaszcza że mowa jest w nim o spożywaniu ludzkiego ciała i picia ludzkiej krwi, co zupełnie nie przystaje do religijności żydowskiej. Gdyby to pierwsi chrześcijanie mieli wypracować rytuał religijny, z pewnością polegałby na czymś innym. Po drugie, mimo nakazu spożywania ludzkiego ciała i picia krwi formuły mają charakter wybitnie semicki, gdyż nawiązują do Izajaszowej pieśni o studze Jahwe (por. Iz 53), która mówi o jego odkupieńczej śmierci. Jezus związał ustanowiony przez siebie rytuał/sakrament z własną śmiercią o charakterze ekspiacyjnym. Znajdujemy w nich typowo semickie *amen* [Mk 14, 25] jako wprowadzenie do wypowiedzi Jezusa. Po trzecie, Marek i Łukasz rozpoczynają narrację od *kai* [Mk 14, 12; Łk 22, 15], co stanowi specyficznie żydowski sposób rozpoczynania opowiadań w historiografii. Oznacza to, że początków obydwu formuł należy szukać nie w liturgii, ale w świadectwach historycznych⁹. Poza tym obydwaj

⁸ J. KUDASIEWICZ, *Teksty ustanowienia Eucharystii*, dz. cyt., s. 67.

⁹ Według niektórych egzegetów słowa Jezusa są tworem pierwotnej gminy chrześcijańskiej, jednak powstały w ścisłym związku z tym, czego dokonał Jezus podczas ostatniej wieczerzy, jako wyjaśnienie Jego gestów. Tak: W. MARXSEN, *Das Abendmahl als christologisches Problem*, Gütesloh 1965, s. 8–28; H. SCHÜRMAN, *Jesu ureigener Tod*, Freiburg im Breisgau

ewangelici pomijają podmiot (Jezus), co wskazuje na relację historyczno-biograficzną, a nie na wypracowaną i utrwaloną formułę liturgiczną. Po czwarte, nie można podważyć słów Pawła, który jest przekonany, że tradycja, którą przekazuje Koryntianom, pochodzi wprost od samego Jezusa (1 Kor 11, 23)¹⁰. Po piąte wreszcie, w wypowiedziach Jezusa odnajdujemy ślady Jego stylu: poza wspomnianym *amen*, spotykamy użycie *passivum theologicum* (Łk 22, 16) oraz wzmiankę o „przyjściu królestwa Bożego” (por. Łk 22, 18), czyli o zasadniczym temacie nauczania Jezusa.

2. Formuły konsekuracyjne

Najistotniejsze znaczenie we wszystkich formułach mają słowa Jezusa wypowiedziane nad chlebem i winem. Najstarsza ich forma, wspólna dla wszystkich czterech narracji, brzmiała najprawdopodobniej tak: „To [jest] ciało moje. Ten kielich [jest] przymierzem w mojej Krwi”¹¹. Taka forma wskazuje, że śmierć Jezusa została zinterpretowana jako zadośćczyniące oddanie życia za wielu ludzi (zgodnie z Iz 53, 11-12) i jako zawarcie Nowego Przymierza (na wzór Wj 24, 8). Jezus zapewnia, że chleb, który podaje uczniom do spożycia, „jest” Jego „ciałem”. Wiadomą jest rzeczą, że w języku aramejskim nie pojawił się czasownik „jest”, natomiast w tekście greckim wyraźnie zastosowany został on jako orzeczenie: chleb „jest” (gr. *estin*) Ciałem Chrystusa, a wino „jest” Jego Krwią. Niektórzy egzegeci są skłonni twierdzić, że mamy tu do czynienia z porównaniem lub sensem przenośnym, jak w sformułowaniach: „Ja jestem światłością świata” (J 8, 12); „Ja jestem bramą owiec” (J 10, 7); „Ja jestem dobrym pasterzem” (J 10, 11); „Ja jestem drogą i prawdą, i życiem” (J 14, 6); „Ja jestem prawdziwym krzewem winnym” (J 15, 1).

1975. Pogląd taki nie ma jednak żadnych podstaw tekstualnych. Jezus nieustannie łączył swoje gesty z nauczaniem. Czynił to zwłaszcza dobitnie w ważnych, przelomowych momentach swojej misji. Taką była właśnie ostatnia wieczerza. Twierdzenie, że ewangelici nie zapisali słów Jezusa wówczas wypowiedzianych, a wytworzyli je pierwsi chrześcijanie, przeczy całej dynamice ukazywania postaci Jezusa i Jego misji przez ewangelistów. Pomiedzy słowami Jezusa i Jego czynami istnieje bowiem swoiste sprzężenie zwrotne: gesty [zwłaszcza cuda] potwierdzają nauczanie, a nauczanie wyjaśnia gesty.

¹⁰ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teksty ustanowienia Eucharystii*, dz. cyt., s. 67–68.

¹¹ P. JOUON, *Grammaire de l'hébreu biblique*, Rome 1965, s. 466–469. Nietrudno jednak znaleźć wyjaśnienia egzegetów nacechowane konfesyjnie. Vincent Tylor stwierdza po prostu, że Jezus nie chciał powiedzieć, że chleb „jest” Jego Ciałem, ale że jedynie „oznacza” Jego Ciało. Więcej na ten temat por.: V. TAYLOR, *Jesus and His Sacrifice: A Study of the Passion Sayings in the Gospels*, London 1937.

Być może argumentacja taka byłaby do utrzymania, gdyby chodziło wyłącznie o słowa konsekuracyjne, jednak przy lekturze kanonicznej, biorącej pod uwagę całość Biblii, a także przy zastosowaniu zasady *analogia fidei*, argumentacja ta musi upaść. Nie można utrzymywać, że Jezus miał na myśli metaforę, jeśli odczyta się słowa konsekuracyjne przez pryzmat mowy eucharystycznej (por. J 6, 51-58) i wyznania Pawła (por. 1 Kor 6, 16-17; 10, 16; 11, 28-32), nie ulega wątpliwości, że Jezus mówi o swojej realnej obecności w chlebie i winie¹². A ponieważ w czasie ostatniej wieczerzy uczniowie wiedzieli już, że Jezus jest zapowiadany przez proroków Mesjaszem, słowa konsekracji mogli odebrać także jako potwierdzenie swych przekonań: „To jestem Ja – Mesjasz”.

3. Ciało Chrystusa

Jak należy rozumieć występujący w formule konsekracji chleba termin „ciało” (gr. *sōma*)? W niektórych perykopach ewangelijnych *sōma* oznacza martwe ciało Jezusa, które zostało zdjęte z Krzyża i złożone do grobu (por. Mt 25, 59; Mk 15, 43; Łk 23, 53; J 20, 12). Innym razem chodzi o całego człowieka; mamy tu do czynienia z antropologią semicką, w której termin „ciało” oznaczał po prostu osobę. Dla przykładu Jezus nakazuje wyłupać temu, dla którego jest ono powodem do grzechu: „Lepiej bowiem jest dla ciebie, gdy zginie jeden z twoich członków, niż żeby całe twoje ciało miało być wrzucone do piekła” (Mt 5, 29). Ciało jest tu synonimem całej osoby. Podobnie w dalszym fragmencie Kazania na górze: „Światłem ciała jest oko. Jeśli więc twoje oko jest zdrowe, całe twoje ciało będzie rozświetlone. Lecz jeśli twoje oko jest chore, całe twoje ciało będzie w ciemności. Jeśli więc światło, które jest w tobie, jest ciemnością, jakże wielka to ciemność!” (Mt 6, 22-23). Oko w pierwszym wierszu jest „światłem ciała”, a w następnym wierszu – „światłem, które jest w tobie”; ciało jest więc synonimem „ciebie”, czyli całej osoby. Podobnie jest u Pawła Apostoła, który wzywa Rzymian, aby wydali ciała swoje na ofiarę „żywą, świętą, Bogu miłą, jako wyraz waszej rozumnej służby Bożej” (Rz 12, 1). Chodzi przecież o to, by adresaci listu jako osoby chcieli stać się ofiarą dla Boga. Ciało może być także „przybytkiem Ducha Świętego” (1 Kor 6, 19).

¹² Por. R. BARTNICKI, *Jezus w drodze do śmierci i zmartwychwstania*, dz. cyt., s. 134–135.

W Liście do Hebrajczyków „ciało” zawiera odniesienie do ofiary. Cytując fragment psalmu, autor pisze: „Przychodząc na świat mówi: Ofiary ani daru nie chciałeś, aleś Mi utworzył ciało” (Ps 40, 7; LXX). Nieco dalej w tym samym wywodzie mówi: „Na mocy tej woli uświęceni jesteśmy przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa raz na zawsze” (Hbr 10, 10). Ciało oznacza tu zarówno osobę Chrystusa, jak i złożoną przez Niego ofiarę. Aby mógł ją złożyć, „stał się uczestnikiem we krwi i cieie” (por. Hbr 2, 14). Inaczej mówiąc, ciało Chrystusa dla autora Listu do Hebrajczyków to On sam. To samo o „ciele” Chrystusa mówi Piotr: „On sam w swoim cieie poniósł nasze grzechy na drzewo, abyśmy przestali być uczestnikami grzechów, a żyli dla sprawiedliwości – [krwią] Jego ran zostaliście uzdrowieni” (1 P 2, 24)¹³.

Zgodnie z nakazem Księgi Wyjścia Izraelici podczas wieczerzy paschalnej wyjaśniali znaczenie chleba niekwaszonego, odwołując się do nocy wyjścia z Egiptu: „„Dzieje się tak ze względu na to, co uczynił Pan dla mnie w czasie wyjścia z Egiptu». Będzie to dla ciebie znakiem na ręce i przypomnieniem między oczami, aby prawo Pana było na twoich ustach, bo ręką potężną wywiódł cię Pan z Egiptu” (Wj 13, 8-9). Niekwaszony chleb jest znakiem tego, co Bóg uczynił dla swego narodu w Egipcie i przypomnieniem (pamiętką) Bożych interwencji. Podobne wyjaśnienie spożywania niekwaszonego chleba znajdujemy w Księdze Powtórzonego Prawa, jednak autor wymienia jeszcze jeden ważny motyw – chleb niekwaszony jest chlebem „upokorzenia”, którego wyrazem była pospieszna ucieczka z kraju: „Przez siedem dni będziesz jadł z tymi ofiarami chleb praśny – chleb upokorzenia, gdyż w pośpiechu wyszedłeś z ziemi egipskiej – abyś pamiętał o dniu wyjścia z ziemi egipskiej po wszystkie dni swego życia” (Pwt 16, 3).

Jezus zupełnie inaczej interpretuje znaczenie chleba, który podaje apostołom. W formułach ustanowienia Eucharystii termin „ciało” oznacza całą osobę Jezusa, który dobrowolnie oddał się w zbawczej ofierze uobecnianej w Eucharystii (por. Łk 22, 19). U Pawła zwrot „to jest Ciało moje za was” (1 Kor 11, 24) znajduje swoją paralelę w wyrażeniu „śmierć Pana” (1 Kor 11, 26). Oznacza to, że dając swe ciało w Eucharystii, Chrystus czyni przyjmujących je uczestnikiem Jego ofiary: śmierci i zmartwychwstania. Jezus więc przekazuje apostołom do spożycia swe ciało

¹³ Por. Iz 53, 12 (LXX); H. Witczyk, „Godzina Jezusa” – ofiara zbawczej męki, śmierci i zmartwychwstania, dz. cyt., s. 127–128.

zmarłychwstałe, które – choć wcześniej było martwe – zostało ożywione przez zbawcze działanie Boga¹⁴.

Jezus mówiąc do uczniów „To jest Ciało moje” stwierdza, że to, co według zmysłów jest chlebem, to w istocie jest On sam, który ustanawiając Eucharystię w wieczerniku, przedłuża swą postawę oddania się ludziom, uobecnia swą paschalną ofiarę ekspiacyjną, której istotą jest Jego zjednoczenie się z nimi w ich cierpieniu, męce i śmierci, aby doprowadzić ich do chwały zmarłychwstania – do pełnej wspólnoty z Bogiem¹⁵.

4. Krew Chrystusa

Przejdźmy teraz do rozumienia „krwi” (gr. *haima*) Chrystusa w przekazach o ustanowieniu. Bardzo rzadko termin ten występuje w znaczeniu dosłownym w odniesieniu do Jezusa. Krew jednak jest narzędziem przebłagania Boga i zyskania odpuszczenia grzechów: „prawie wszystko oczyszcza się krwią według Prawa, a bez rozlania krwi nie ma odpuszczenia [grzechów]” (Hbr 9, 22). Gdy autorzy Nowego Testamentu mówią o Krwi Chrystusa, mają na myśli Jego śmierć i zbawczą ofiarę. To *pars pro toto*. Paweł Apostoł kilka razy mówi o krwi w sensie chrystologicznym (por. Rz 3, 25; 5, 8-9; Ef 1, 7; 2, 13.16). Autor Listu do Hebrajczyków przez rzeczownik „krew” w odniesieniu do Chrystusa rozumie Jego ofiarę, którą składa „z siebie samego” (por. Hbr 5, 8; 10, 9-10; 9, 12; 13, 12). Ta ofiara oczyszcza i uświęca wierzących (por. Hbr 13, 12) i pozwala im służyć Bogu (por. Hbr 9, 14). Tezę tę potwierdza Piotr: „Wiecie bowiem, że z odziedziczonego po przodkach waszego złego postępowania zostaliście wykupieni nie czymś przemijającym, srebrem lub złotem, ale drogocenną krwią Chrystusa, jako baranka niepokalanego i bez zmazy” (1P 1, 18-19). U Jana wyrażenie „krew Jezusa” pojawia się jako paralelizm do „On bowiem jest ofiarą przebłagalną za nasze grzechy, i nie tylko za nasze, lecz również za grzechy całego świata” (1 J 2, 2).

¹⁴ „Ciało Jezusa w Eucharystii to Baranek, którego Jan widział «stojącego... i jakby złożonego w ofierze» [Ap 5, 6]; zmarłychwstały, ale ze znakiem swej męki”; H. Włoczyk, „Godzina Jezusa” – ofiara zbawczej męki, śmierci i zmarłychwstania, dz. cyt., s. 130.

¹⁵ Tamże.

U Pawła „krew” Chrystusa w kontekście sakramentalnym oznacza tę samą ofiarę (mękę i śmierć) uobecnianą w Eucharystii (por. 1 Kor 10, 16; 11, 25.27). Wyrażenia „moja Krew” (Mt 26, 28; Mk 14,24) lub „we Krwi mojej” (Łk 22, 20; 1 Kor 11, 25) są odpowiednikami określeń: „krew Chrystusa” (Ef 2, 13; Hbr 9, 14), „krew Jezusa” (Hbr 10, 19; 1 J 1,7), „krew Jezusa Chrystusa” (1 P 1, 2) czy „przez swoją krew” (Rz 3, 25; 5, 9; Ef 2, 13; Hbr 9, 12). Ów paralelizm (synonimiczny) dowodzi, że mówiąc o ustanowieniu Eucharystii, Paweł z powodzeniem określa trzeci kielich „Krwią Chrystusa” (1 Kor 10, 16)¹⁶. Na ofiarniczy charakter Krwi spożywanej podczas Eucharystii wskazuje także wyrażenie „moja Krew Przymierza” (Mt 26, 28; Mk 14, 24). Słowa Jezusa wypowiedziane nad kielichem nawiązują do idei Nowego Przymierza. Jak wiemy, syntagma ta pojawia się zaledwie jeden raz w całym Starym Testamencie (Jr 31, 31). Nowe Przymierze realizuje się – w przeciwieństwie do synaickiego – w Krwi Chrystusa, czyli w Jego zbawczej śmierci (por. Za 9, 11; Rz 3, 25).

Sformułowanie: „Kielich ten jest Nowym Przymierzem we Krwi mojej”, nawiązuje także do wzmianki o „krwi przymierza” z Księgi Wyjścia: „Mojżesz wziął krew i pokropił nią lud, mówiąc: Oto krew przymierza, które Pan zawarł z wami na podstawie wszystkich tych słów” (Wj 24, 8). W ten sposób to jedno zdanie wypowiedziane przez Jezusa podczas ostatniej wieczerzy odsyła zarówno do przymierza synaickiego, jak i do starotestamentowych zapowiedzi Nowego Przymierza. Tym, co czyni zasadniczą różnicę, jest zaimek dzierżawczy „moja”. Pieczęcią zawartego przymierza nie jest już krew zwierząt, jak miało to miejsce za czasów Starożytności, ale krew Jezusa – Mesjasza i Syna Bożego. Ta właśnie godność sprawia, że skutki Nowego Przymierza przerastają wszelkie dotychczasowe działania historiozbawcze. Sformułowanie „Krew przymierza” autor Listu do Hebrajczyków łączy jednoznacznie z ofiarą Jezusa na Krzyżu (por. Hbr 9, 20; 10, 29; 13, 20). Spójrzmy na pierwszy fragment: „To [jest] krew przymierza, które Bóg wam przykazał” (Hbr 9, 20). Znajdujemy tu ścisły paralelizm z Mateuszową wzmianką (Mt 26, 28) i nawiązanie do przymierza synajskiego (Wj 24, 8). Co więcej, „krew przymierza” jest synonimem osoby samego Chrystusa: „Pomyślcie, o ileż surowszej kary stanie się winien ten, kto by podeptał Syna Bożego i zbezcześcił krew Przymierza, przez którą został uświęcony” (Hbr 10, 29).

¹⁶ Por. tamże, s. 132.

5. Konkluzja

Konkludując omawianie zasadniczego przesłania obydwu tradycji (antiocheńskiej i palestyńskiej) o ustanowieni Eucharystii, możemy wskazać na najistotniejsze cechy czterech narracji, a zwłaszcza słów konsekuracyjnych. Jezusowe słowa wypowiedziane nad chlebem i winem stanowią rodzaj prorocstwa dotyczącego Jego śmierci. Jeśli Jezus łamie chleb w swoich rękach, a po chwili identyfikuje go ze swoim Ciałem, oznacza to dokładnie to, co gest ten wyraża: również Jego Ciało zostanie „złamane” poprzez śmierć. Podobnie rzecz ma się z kielichem. Jezus mówi o przelaniu swojej Krwi, co także stanowi zapowiedź Jego śmierci¹⁷. Ciało „wydane”, choć nie w językach semickich, ale w grece, również odsyła do śmierci Chrystusa w znaczeniu „wydane na śmierć”. Wyrażenie „Krew przelana” natomiast odsyła do Izajaszowego prorocstwa o słudze Jahwe [por. Iz 53], gdzie mowa jest o przelaniu krwi za wielu na odpuszczenie ich grzechów.

Jezus ustanawia jedność pomiędzy sakramentem Eucharystii a własną śmiercią. Czasowniki, zapisane w języku greckim w formie imiesłowu, odnoszące się do śmierci Chrystusa – „wydać” i „wylać” [gr. *didomenon* i *ekchynnomenon*] – wyrażone są w czasie teraźniejszym. Jezusowe słowa można przetłumaczyć na dwa sposoby: „To jest Ciało moje, które za was będzie wydane” lub „jest wydawane”; podobnie jest z formułą konsekracji wina: „To jest Krew moja, która za was będzie wylana” lub „jest wylewana”. W języku hebrajskim imiesłów jest formą czasownika, która nie wyraża żadnego czasu; należy go właściwie odczytać z kontekstu. W przypadku języka greckiego czas teraźniejszy imiesłowu może wskazywać na czynność obecną lub tę, która nastąpi w niedalekiej przyszłości. Taka właściwość greckiej formy odnosi się zarówno do ostatniej wieczerzy, która właśnie jest sprawowana, jak i do śmierci Jezusa, która nastąpi nazajutrz. W ten sposób zbudowana została nierozzerwalnie jedność pomiędzy słowami konsekracji [wypowiedzanymi przecież także podczas każdej Eucharystii] a śmiercią Chrystusa.

¹⁷ „W słowach konsekuracyjnych Jezus dokonał identyfikacji między swoją Osobą a chlebem i winem. W słowach nad kielichem zapowiadał swoją śmierć, którą miał ponieść za wszystkich ludzi, którzy dzięki niej zostaną pojednani z Bogiem. Jej rezultatem było zawarcie Nowego Przymierza z nowym ludem Bożym, reprezentowanym przez wspólnotę uczniów biorących udział w wieczerzy”; R. BARTNICKI, *Jezus w drodze do śmierci i zmartwychwstania*, dz. cyt., s. 149.

Ustanowiona w Wieczerniku Eucharystia będzie ofiarą za innych („za was”, „za wielu”). Ofiara ta ma charakter zastępczy (zamiast ludzi) i zadośćczyniący (ekspiacyjny). Jest to także ofiara dobrowolna. Życie nie tyle jest Jezusowi odebrane przez ukrzyżowanie, ile raczej Jezus świadomie oddaje się na ukrzyżowanie. Ofiara Chrystusa ma wreszcie charakter uniwersalny, gdyż jest złożona „za was”, tzn. za wszystkich, którzy będą w niej uczestniczyć, sprawując Eucharystię. Ustanawiając Eucharystię i umierając na Krzyżu (a jest to jedno i to samo wydarzenie), Jezus zawiera Nowe Przymierze pomiędzy Bogiem a ludźmi. Jest to przymierze w Jego Krwi, czyli w Jego śmierci, na wzór przymierza synajskiego, które również zawarte zostało we krwi ofiar. Tym samym spełniają się starotestamentowe zapowiedzi Nowego Przymierza, które Bóg miał zawrzeć ze swoim ludem. W ten sposób tworzy się także nowy lud Boży, gromadzący się wokół Eucharystii.

Poprzez słowa wypowiedziane nad chlebem i winem podczas żydowskiej uczyty paschalnej, trzymając się jej zasadniczego schematu i wprowadzając intencjonalne zmiany w rytuale, Jezus rozpoczyna nową paschę o charakterze eschatologicznym. Relacja Pawła (jako starsza niż Łukasza w tradycji antiocheńskiej) oraz relacja Marka (jako starsza niż Mateusza w tradycji jerozolimskiej) pozwalają wysnuć wniosek, że poprzez *novum*, które Jezus wprowadził do typowej uczyty paschalnej, ustanowił On własną paschę¹⁸.

Bibliografia

- BARTNICKI R., *Jezus w drodze do śmierci i zmartwychwstania. Komentarz do Ewangelii Marka 8,27-16,20, Część II, Mk 14,1-16,20*, Warszawa 2019.
- ERNST J., *Il Vangelo secondo Marco. Tradotto e commentato*, II, Il Nuovo Testamento Commentato, Brescia 1991.
- FRONIEWSKI J., *Teologia anamnezy eucharystycznej jako pamiątki uobecniającej ofiarę Chrystusa i jej implikacje ekumeniczne*, Rozprawy Naukowe 84, Wrocław 2011.
- Joüon P., *Grammaire de l'hébreu biblique*, Rome 1965.
- KUDASIEWICZ J., *Teksty ustanowienia Eucharystii*, w: *Biblia o Eucharystii*, red. S. Szymik, Lublin 1997, s. 63–82.

¹⁸ J. PITRE, *Jesus and the Last Supper*, Grand Rapids 2017, s. 428.

- LANGKAMMER H., *Zagadnienie autentycznego brzmienia słów konsekracji*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1975, t. 28, nr 3, s. 101–106.
- MARXSEN W., *Das Abendmahl als christologisches Problem*, Gütesloh 1965.
- McGOWAN A.B., *‘Is There a Liturgical Test in This Gospel?': The Institution Narratives and Their Early Interpretative Communities*, „Journal of Biblical Literature” 1999, Vol. 118, No. 1, s. 73–87.
- PITRE J., *Jesus and the Last Supper*, Grand Rapids 2017.
- SCHÜRMMANN H., *Jesu ureigener Tod*, Freiburg im Breisgau 1975.
- TAYLOR V., *Jesus and His Sacrifice: A Study of the Passion Sayings in the Gospels*, London 1937.
- WITCZYK H., „Godzina Jezusa” – ofiara zbawczej męki, śmierci i zmartwychwstania, „Verbum Vitae” 2005, nr 8, s. 117–136.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie zasadniczej treści formuł konsekracyjnych, czyli słów, które Jezus wypowiedział nad chlebem i winem w czasie ostatniej wieczerzy. Autor zatrzymuje się najpierw na zagadnieniu historyczności nowotestamentowych przekazów o ustanowieniu Eucharystii, a następnie skupia się na formułach konsekracyjnych, starając się odczytać, jakie znaczenie teologiczne kryje się pod terminami „Ciało” i „Krew”, w które Jezus przemienia chleb i wino.

Słowa klucze

Eucharystia, formuła konsekracyjna, Ciało Chrystusa, Krew Chrystusa

Summary

The purpose of this article is to explore the essential content of consecration formulas, that is the words spoken by Jesus over bread and wine during the Last Supper. The author first focuses on the historicity of New Testament accounts on the institution of the Eucharist, and then moves on to the actual formulas of consecration, trying to understand the theological meaning behind the terms 'Body' and 'Blood' into which Jesus transforms bread and wine.

Keywords

Eucharist, formula of consecration, Body of Christ, Blood of Christ